

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku L. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 września 2021 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 10 marca 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. na rzecz L. K. 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 9 kwietnia 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w G. odmówił L. K. prawa do emerytury pomostowej, albowiem na dzień 1 stycznia 2009 r. nie udowodnił okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, wynoszącego co najmniej 15 lat, a jedynie 13 lat, 10 miesięcy i 17 dni.

Wyrokiem z dnia 28 maja 2019 r. Sąd Okręgowy w G. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał L. K. prawo do emerytury pomostowej. Uzasadniając swoje stanowisko Sąd pierwszej instancji wskazał, że pozwany nie uwzględnił do stażu

kwalifikowanego okresów jego zatrudnienia na statkach żeglugi morskiej u armatora zagranicznego, w konsekwencji czego odmówił mu prawa do świadczenia emerytalnego. Analizując trafność decyzji pozwanego, Sąd zważył, iż ustawa o emeryturach pomostowych nie zawiera przepisu wyłączającego możliwość nabycia prawa do emerytury pomostowej z tytułu wykonywania pracy za granicą. Brak jest jakichkolwiek podstaw do różnicowania sytuacji prawnej ubezpieczonego ze względu na miejsce świadczenia przez niego pracy, w szczególności biorąc pod uwagę fakt uiszczenia składek na ubezpieczenia emerytalno - rentowe. Nadto, Sąd zaznaczył, że realizowane przez wnioskodawcę w spornym okresie zatrudnienie miało charakter pracowniczy.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 10 marca 2020 r. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazał, że znaczenie pojęcia „pracownik”, co do okresów przed 1 stycznia 2009 r., należy odczytywać zgodnie z art. 22 k.p., z którego treści wynika, że decydujące znaczenie dla uznania istnienia stosunku pracy ma wykonywanie za wynagrodzeniem pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę - bez względu na nazwę umowy. Zdaniem Sądu drugiej instancji nie sposób uznać, aby zatrudniony na statku marynarz nie był podporządkowany kapitanowi statku w zakresie czasu, miejsca i sposobu wykonania pracy. Prowadzi to do wniosku, że marynarz, wpisany na listę członków załogi (niezależnie od nazwy odpłatnej umowy łączącej go z armatorem), wykonuje pracę w warunkach pozwalających zakwalifikować ją jako wykonywaną w ramach stosunku pracy. Zauważył, że dla oceny prawa do emerytury pomostowej nie ma przesądzającego znaczenia, że jednostek kierujących obywateli polskich do pracy za granicą nie można uznać za płatnika składek, o którym mowa w art. 2 pkt 2 ustawy pomostowej oraz za podmiot uprawniony do wystawienia zaświadczenia, o jakim mowa w art. 51 tej ustawy. Zaświadczenie takie służy do ustalenia tzw. faktów ubezpieczeniowych - okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. i stanowi podstawę do przyjęcia, że okresy pracy w nim podane są okresami pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przy czym dla uzyskania uprawnienia do emerytury pomostowej

istotne znaczenie ma fakt wykazania (udokumentowania) pracy w warunkach szczególnych.

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu prawa materialnego: art. 4, art. 49 w związku z art. 2 pkt 2 i pkt 3 oraz art. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, a także na naruszeniu przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 385 i art. 316 § 1 w związku z art. 233 § 1 i art. 245, art. 231, art. 228 § 1 i art. 234 k.p.c. w związku z art. 116 ust. 5 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń i § 22 rozporządzenia z dnia 11 października 2011 r. Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie postępowania w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne oraz potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości w praktyce przy ich stosowaniu, a mianowicie: czy wobec treści art. 2 pkt 2 i 3 oraz art. 4 z związku z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych można zaliczyć do okresów pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 3 ustawy, okres pracy marynarza, wykonywanej u armatora zagranicznego, do której został skierowany przez pośrednika, a nie płatnika i czy taki marynarz jest w kręgu podmiotów uprawnionych do ubiegania się o emeryturę pomostową na podstawie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Między pierwszą i drugą z powyższych przyczyn kasacyjnych występuje związek, a jednoznaczne

wyznaczenie granicy między nimi w konkretnych sytuacjach może być utrudnione. (T. Ereciński, J. Gudowski, System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia, LEX 2013). W doktrynie wskazuje się również, że pod pojęciem "zagadnienia prawnego" kryją się przede wszystkim przypadki dotyczące wykładni przepisów budzących wątpliwości (W. Sanetra, O roli Sądu Najwyższego w zapewnieniu zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądowego, Przegląd Sądowy, 9/2006, s. 16; J. Iwulski, Kasacja po nowelizacji, PiZS 12/2000, s. 28).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że istotne zagadnienie prawne jest to zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawnym, a jego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, lecz także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7–8, s. 51). Istotne zagadnienie prawne może odnosić się zarówno do prawa procesowego, jak i materialnego. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniających wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Ponadto skarżący ma obowiązek nie tylko sformułować samo zagadnienie, ale także - w uzasadnieniu wniosku - przedstawić odpowiednią juretryczną argumentację wskazującą na dopuszczalność i celowość rozwiązania problemu prawnego w sposób preferowany przez skarżącego, a odmienny od sposobu rozstrzygnięcia tego problemu przy wykorzystaniu zapatrywań wyrażonych przez Sąd drugiej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., I UK 252/17, LEX nr 2533238). W celu spełnienia przesłanki przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie wystarczy samo sformułowanie pytania do Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 12/18, LEX nr 2499783). W rozpoznawanej sprawie istotne zagadnienie prawne nie zostało przez skarżącego należycie przedstawione. Chodzi jednak o problem juretrycznie doniosły, opracowany na podstawie analizy prawa, orzecznictwa, a

nawet doktryny, po której to wpierw sam skarżący może stwierdzić, że istotne zagadnienie prawne rzeczywiście występuje i dlatego powinien rozpoznać je Sąd Najwyższy. Skarżący we wniosku całkowicie pominął wykładnię przepisów, którą przedstawiły w tej sprawie sądy *meriti*. Jego wniosek poprzestaje tylko na samym zgłoszeniu istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzeby wykładni i nie wykazuje, na czym miałyby polegać poważne wątpliwości.

Nadto istotne zagadnienie prawne musi być nowe i dotychczas nierozpatrywane w judykaturze (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 15/18, LEX nr 2499790). Chodzi zatem o problem prawny, który nie został do tej pory bezpośrednio rozwiązany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla rozwikłania którego dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2018 r., I UK 268/17, LEX nr 2508639). Tymczasem Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie odniósł się już do kwestii dotyczącej możliwości zaliczenia do okresów pracy w warunkach szczególnych, w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych, okresu pracy marynarza wykonywanej u armatora zagranicznego, do której został on skierowany przez pośrednika. Stosowane orzecznictwo zostało przytoczone w zaskarżonym wyroku, a w skardze kasacyjnej nie zawarto argumentów prawnych, które mogłyby przemawiać za weryfikacją tej linii orzecniczej.

W wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2003 r. (II UK 196/02, OSNP 2004 nr 8, poz. 144) i z dnia 30 sierpnia 2001 r. (II UKN 500/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 258) wyrażony został pogląd, potwierdzony w późniejszym orzecznictwie, że okresy wykonywania pracy za granicą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie umów o pracę zawartych bezpośrednio z pracodawcami zagranicznymi mogą być uznane za okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 z późn. zm.), pod warunkiem opłacenia składek w Polsce również na dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 kwietnia 2010 r., II UK 329/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 262 oraz z dnia 12 marca 2010 r., II UK 286/09 i z dnia 27 kwietnia 2010 r.,

II UK 328/09, niepubl.). Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10, (niepubl.), dotyczącym zaliczenia okresów pracy marynarza kierowanego do pracy za granicą u armatorów zagranicznych, które zostały uznane za okresy wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach. Wyraz tej linii orzeczniczej stanowi też wyrok z dnia 30 sierpnia 2001 r., II UKN 500/00 (OSNP 2003 nr 10, poz. 258) oraz wyrok z dnia 10 października 2013 r., II UK 106/13 (niepubl.), w którym Sąd Najwyższy, usuwając wszelkie wątpliwości, stwierdził, że świadectwo pracy potwierdzające wykonywanie w charakterze członka załóg w warunkach szczególnych (na statkach morskich) pracy u armatorów zagranicznych, stale i w pełnym wymiarze czasu, wystawione przez jednostkę kierującą obywateli polskich do pracy za granicą (M. Sp. z o.o.), która uiszczała składki na ubezpieczenia społeczne, na zasadach i w wysokości określonej obowiązującymi w tym zakresie przepisami, daje podstawę do ustalenia tzw. faktów ubezpieczeniowych, to jest okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. i może stanowić podstawę do przyjęcia, że okresy pracy w nim podane są okresami pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze (art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze).

Zgodzić się należy z poglądem wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2016 r., II UK 196/15 (LEX nr 2044476), że ustawa o emeryturach pomostowych ani ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie zawiera własnej definicji pojęcia „pracownik”, z tym zastrzeżeniem, że został on wyrażony w stanie faktycznym, w którym ocenie prawnej podlegał okres przed 1 stycznia 2009 r. (czyli przed wejściem w życie ustawy o emeryturach pomostowych). W konsekwencji, znaczenie pojęcia pracownik co do okresów przed 1 stycznia 2009 r. odczytywać należy zgodnie z treścią art. 22 k.p. - w tym także z uwzględnieniem jego § 1¹ i § 1², z których wynika, że decydujące znaczenie dla uznania istnienia stosunku pracy ma wykonywanie za wynagrodzeniem pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu

i czasie wyznaczonym przez pracodawcę - bez względu na nazwę umowy oraz że nie jest dopuszczalne zastąpienie umowy o pracę umową cywilnoprawną przy zachowaniu powyższych warunków wykonywania pracy. W konsekwencji wzajemna relacja między obowiązkiem zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia i opłacania składek ciążącym na pracodawcy (ubezpieczeniem obowiązkowym) a pracowniczym statusem ubezpieczonego występuje jedynie w prawie ubezpieczeń społecznych. Zależność ta nie może być przenoszona na przepisy Kodeksu pracy. Z punktu widzenia przepisów Kodeksu pracy, które mają decydujące znaczenie przy ocenie statusu ubezpieczonego jako pracownika, dobrowolny charakter ubezpieczenia nie ma znaczenia. Zatem zgłoszenie do dobrowolnego ubezpieczenia nie wyklucza pracowniczego zatrudnienia u zagranicznego pracodawcy - zagranicznego armatora (wyrok Sądu Najwyższego z 23 listopada 2016 r., II UK 430/15, OSNP 2018, nr 2, poz. 19, zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2018 r., II UK 23/17 i z dnia 19 czerwca 2018 r., II UK 204/17).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.